

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Vondstmelding in het begijnhof van Kortrijk (West-Vlaanderen).

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Brussel 2015

COLOFON

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Een uitgave van Onroerend Erfgoed

Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid,

Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Published by the Flanders Heritage Agency

Scientific Institution of the Flemish Government,

Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

Verantwoordelijke uitgever: S. Vanblaere

Onroerend Erfgoed

Phoenixgebouw

Koning Albert II-laan 19 bus 5, B-1210 Brussel

tel.: +32(0)2 553 16 50, fax: +32(0)2 553 16 55

info@onroerenderfgoed.be

www.onroerenderfgoed.be

Dit werk wordt beschikbaar gemaakt onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 Unported. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported License.

To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> or send a letter to Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

ISSN 1371-4678

D/2015/6024/31

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed.

Vondstmelding in het begijnhof van Kortrijk (West-Vlaanderen).

Terreinwerk & rapportage

**Marc Dewilde,
archeoloog**

**Franky Wyffels,
veldtechnicus**

Vondstmelding in het begijnhof van Kortrijk (West-Vlaanderen).

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen	Gemeente: Kortrijk
Adres: Noordoosthoek, zuidelijk van de Leie	
Kadaster: Afdeling: 3 ^{de} Afd.	Sectie: H
Perceel: 194c	

Opgraving ☒	Prospectie ☐
Machtiging: 2014/070 en 79	
Datum machtiging: 11 en 21/02/2014	
Naam aanvrager: Dewilde Marc	
Naam site: Noordoosthoek, zuidelijk van de Leie	
Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 72419,7 Y= 169252,387	

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
2 Ligging en bodemgesteldheid.....	5
3 Historische en archeologische informatie.....	5
4 Veldwerk	7
5 Besluit.....	11
6 Geraadpleegde literatuur.....	11

1 Inleiding

In het beginhof van Kortrijk zijn al enige tijd renovatiewerken aan de gang. Opdrachtgever is het OCMW Kortrijk. Daar kwam trouwens al regulier archeologisch onderzoek bij te pas. Dat er ooit wel eens een vondstmelding zou van komen, was niet echt een verrassing. Zeker bij de omgevingswerken was de kans groot.

Zo resulteerde de aanleg van een regenwaterput in de vondst van een beerput. Dit werd gemeld door Jessica Vandevelde, erfgoedconsulent OE, die hierover was getipt na een werfvergadering op 5 februari 2014 (fig. 1).

In samenspraak met F. Vanneste, de architect van het project en de Aanneming Verstraete en Vanhecke nv¹ konden de nodige vaststellingen gedaan worden.

Fig. 1 Restauratiewerken aan de Sint-Annazaal in het Kortrijkse beginhof.

¹ Projectleider J. Malfliet was hierbij een betrouwbaar contactpersoon.

2 Ligging en bodemgesteldheid

De vindplaats bevindt zich in de historische stadskern van de stad Kortrijk, meer bepaald in de noordoosthoek, zuidelijk van de Leie (fig. 2).

Na het onderzoek werd duidelijk dat de plek, die kadastraal gekend is als Kortrijk, 3de Afd., Sie H, 194C, zich bevond in de gedempte Nedervijver, die deel uitmaakte van de middeleeuwse omwalling van de stad.

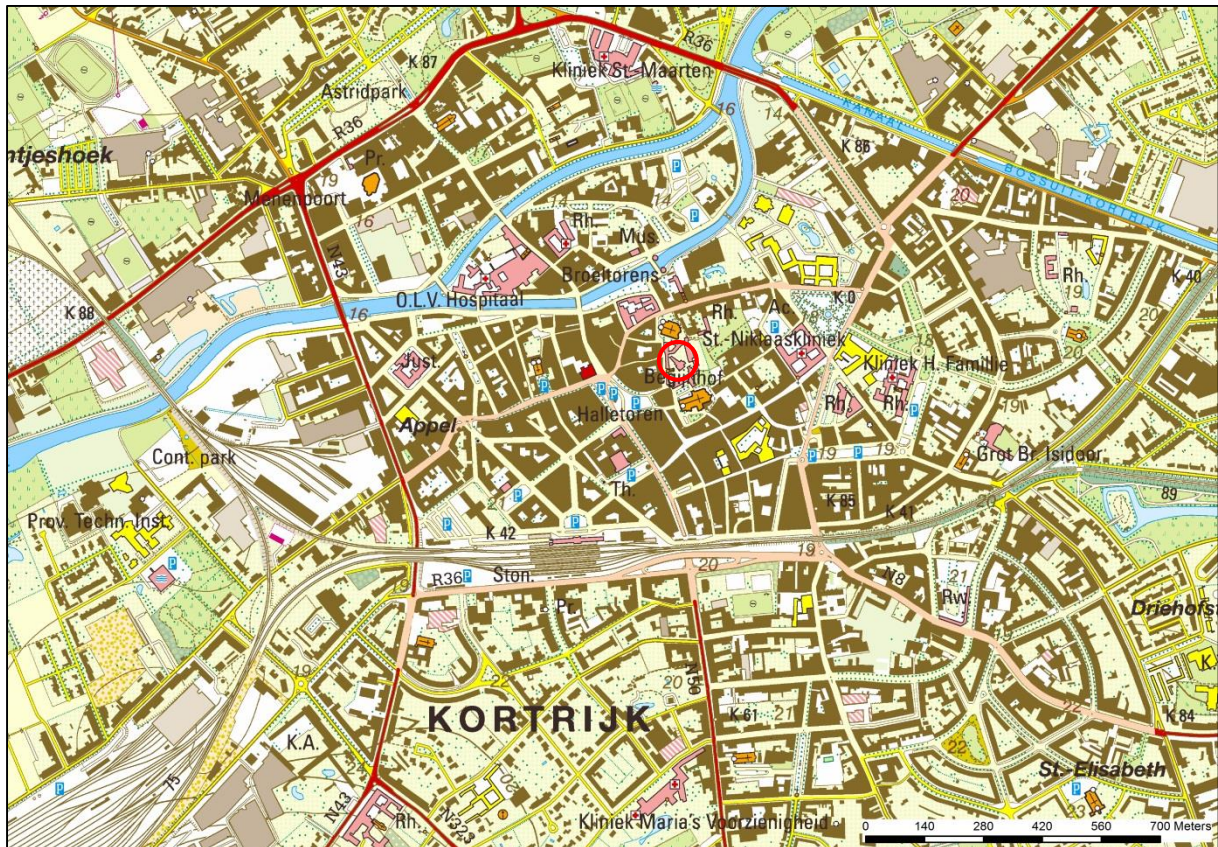

Fig. 2 Situering van de vindplaats.

3 Historische en archeologische informatie

Het bestaan van een begijnhof op deze plek wordt tot omstreeks 1280 teruggevoerd². De bejinnen komen terecht aan de rand van de stad tegen de stadgracht (de Nedervijver), tussen de Sint-Maartenskerk en de grafelijke versterking met de -castrale- O.L.V.kerk. De Nedervijver was eigenlijk de uitwaaiierende mondingszone van een van de natuurlijke waterlopen, die ter hoogte van Kortrijk in de Leie lopen. In dit geval is dat de Mosscherbeek / Klakkaartsbeek. De Nedervijver fungeerde ook als waterspaarbekken voor een watermolen (fig. 3).

² Despriet 2001, 27.

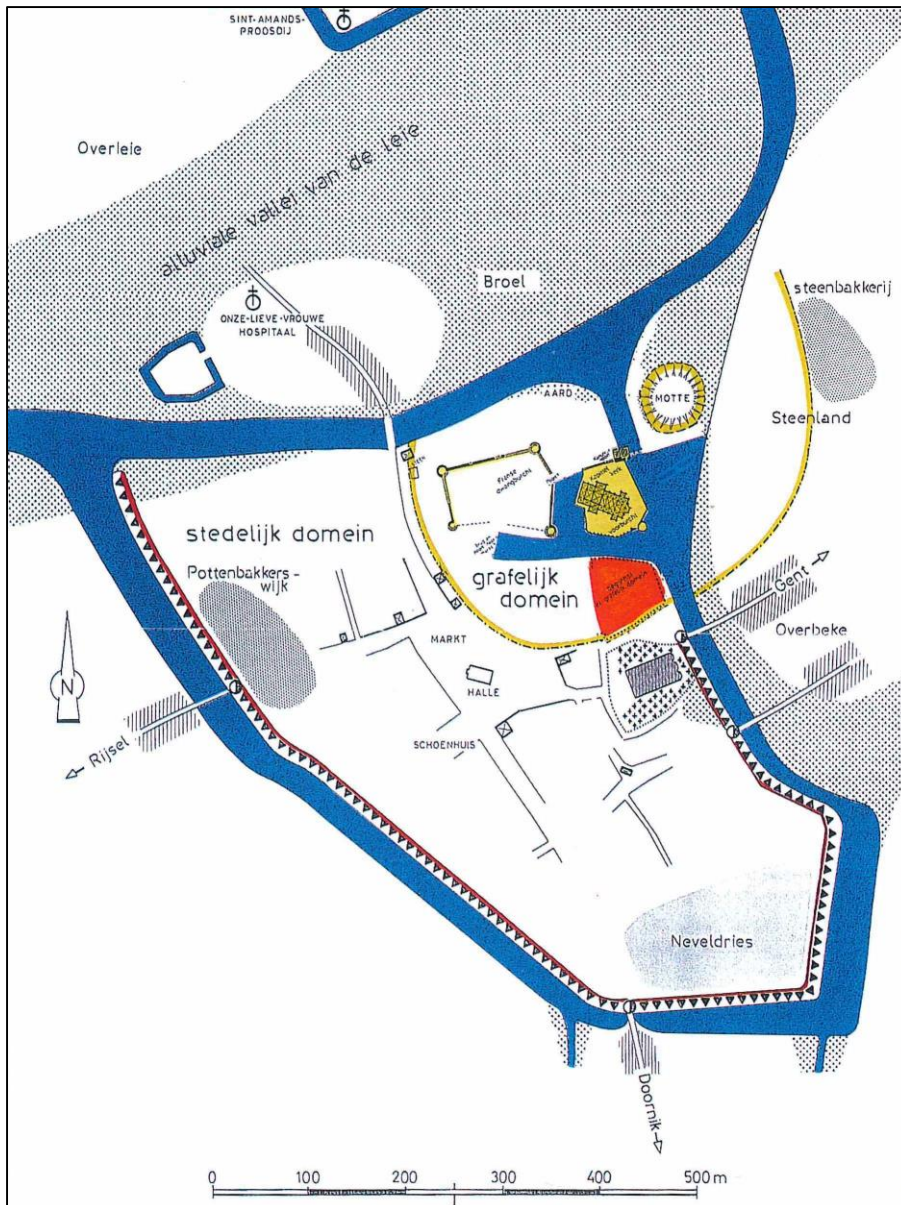

Fig. 3 Het begijnhof (rode vlek) in de historische stadskern van Kortrijk (Despriet 2001, 20, afb.8).

Geleidelijk werd de Nedervijver gedempt. Ter hoogte van de vindplaats werd het terrein bouwrijp gemaakt in 1411-1429. Uit archeologisch onderzoek in 2012 door Ruben Willaert bvba is gebleken dat er meteen opeenvolgende bouwactiviteit te melden was³. De Sint-Annazaal of Grote Zaal -het huidige volume- raakte voltooid in 1682 en werd grondig hersteld in 1897 (fig. 4).

³ De Gryse & Bonquet 2012.

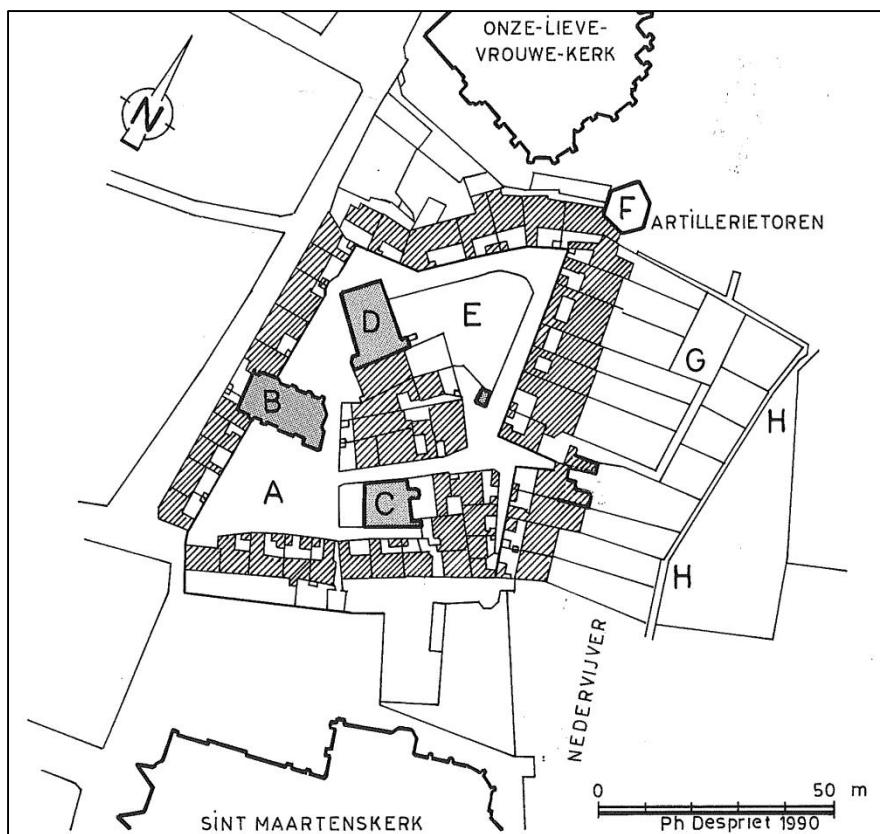

Fig. 4 Het begijnhof van Kortrijk (Despriet 2001, 9, afb.3). De Sint-Annazaal is met D aangeduid.

De Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen⁴ is al sinds 1999 actief in het begijnhof, begeleidde de restauratie en kon als dusdanig veel informatie vastleggen.

In de CAI is het begijnhof opgenomen als ID75088. Daarnaast is de Sint-Annazaal of Grote Zaal omwille van het archeologisch onderzoek nog eens apart vermeld als ID163346. Het begijnhof is trouwens al sedert 19 april 1937 beschermd als monument.

4 Veldwerk

Het agentschap Onroerend Erfgoed verrichtte veldwerk op 11-12 en 21 februari 2014 (machtiging 2014/070 en 079).

Aan de buitenkant van de zaal, een kleine 5 m verwijderd van de noordoosthoek werd een beerput aangetroffen (fig. 5).

⁴ Ondertussen omgedoopt tot Archeologie Zuid-West-Vlaanderen vzw.

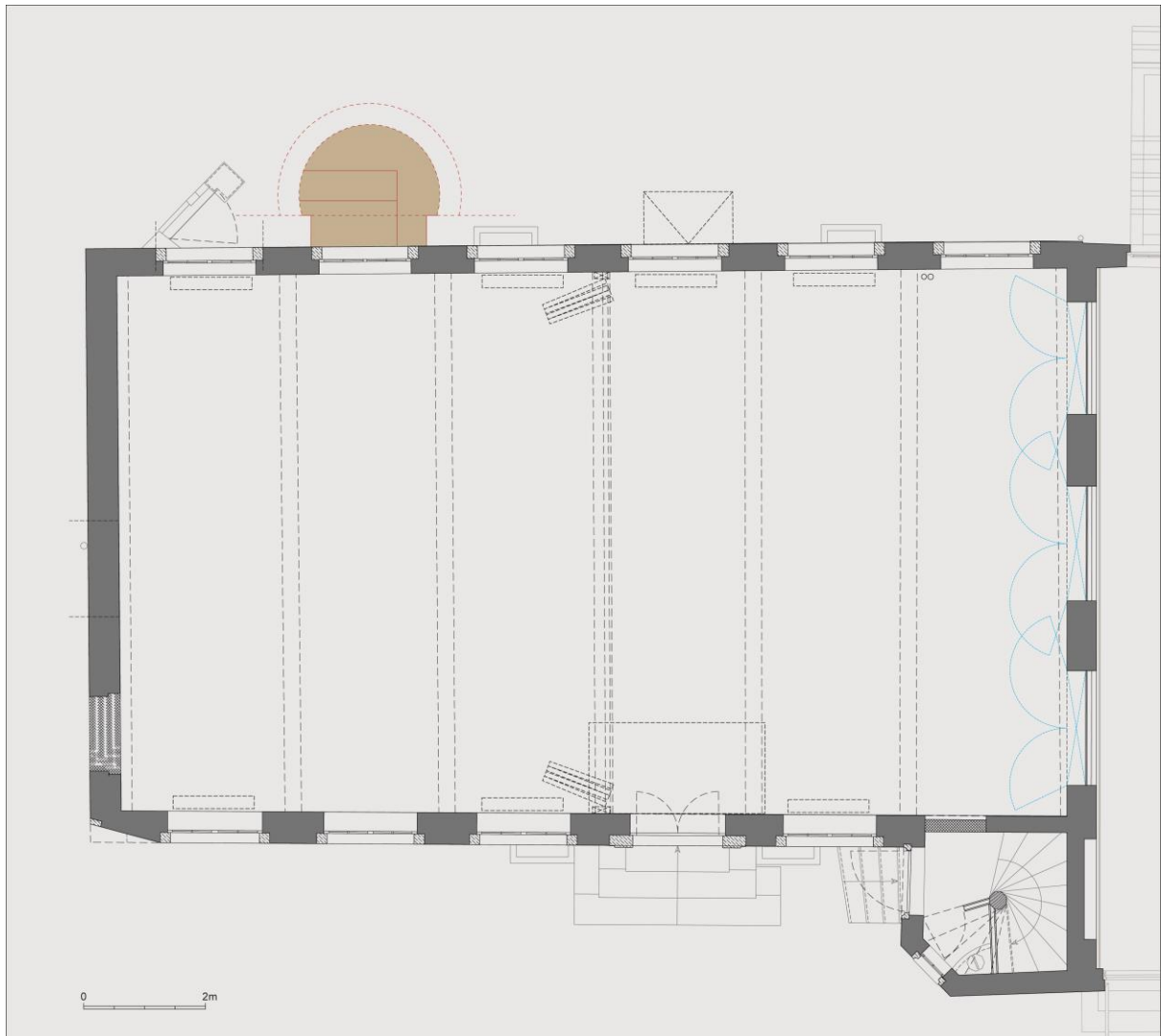

Fig. 5 De Sint-Annazaal en de externe beerput.

Het onderzoek ervan leerde veel over de funderingsopbouw van de zaal zelf. Er werd immers een duidelijk breder wordende, getrapte fundering geconstateerd. De muurdikte van het opgaand metselwerk bedraagt 0,44 m. De fundering verbreedt met trappen van 0,5 en 0,3 m. Hieronder werd een eveneens getrapte poer herkenbaar (fig. 6). Bij dit alles is een mix van Doornikse en andere kalksteen en baksteen (24 x 11 x 5,5 cm) gebruikt. De (rode) baksteen gebruikt voor de opstand meet 17,5 x 9,5 x 5 cm en is in kruisverband gemetseld. Hier komt vermoedelijk de eind 19de eeuwse verbouwing in beeld.

Fig. 6 Funderingsopbouw: getrapte fundering op een getrapte poer.

Klaarblijkelijk is de onstabiliteit van de ondergrond dus gecounterd door de inbreng van poeren in combinatie met een breder wordende, getrapte fundering, die het gewicht van de constructie beter verdeelt. Dit is enigszins te vergelijken met wat geconstateerd is bij het onderzoek van de begijnhofkapel⁵.

De beerput sluit in een halve cirkel ($2R = 1,5$ m) aan op de fundering. De beerput, die overwelfd was, is gebouwd met rode baksteen van $23,5 \times 11 \times 5,5$ en $24 \times 10,5 \times 4,5$ cm (muurdikte: 0,35 m. Tegen de muur van de zaal is een, eveneens overwelfde instroomopening -en ruimgat?- aangebracht. De put was niet voorzien van een bevloering (fig. 7). De aanleg ervan is -afgaande o.a. op het baksteenformaat en de vulling- kort na de bouw van de zaal te plaatsen.

Deze beerput maakt deel uit van de sanitaire installatie, die bij het onderzoek in 2012 in de noordwesthoek van de zaal werd gelokaliseerd. De 4 overwelfde bakstenen stroken wezen aldaar op een interne beerput. Eerder, in 2005, werd bij onderzoek in de moestuin door Archeologie Zuid-West-Vlaanderen vzw al een andere, geïsoleerde beerput aangetroffen⁶. Deze put lag 5 m oostelijk van de zaal, was rond en opgebouwd met rode baksteen ($23 \times 11 \times 5$ cm). Waarschijnlijk is dit bedoeld als een uitbreiding van de oorspronkelijke capaciteit.

Archiefonderzoek door Ph. Despriet wees uit dat de zaal in 1688 -kort na de bouw- door de Fransen als kazerne werd gebruikt en aangepast. Er verbleven militairen tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697), 1701-1713, 1744-1748, 1797, 1820, ... De aanleg van de beerput(ten) is vermoedelijk in deze context te situeren en te dateren.

⁵ Despriet 2001, 126-127.

⁶ Despriet 2006, 6-7, 10.

Fig. 7 Aanwijzingen voor de overwelving van de beerput en de aansluitende instroomopening.

Zowel in de vulling van de beerput, als in de Nedervijver kon uiteraard heel wat aardewerk gerecupereerd worden (fig. 8). Naast wat bouw materiaal komt een mix van 15, 16, 17 en 18de eeuwse materiaal voor. Daarbij zitten grijs en rood keuken- (kookpot, braadpan, kookkom) en voorraadgerei (grote open vormen) en enkele steengoedkruiken. Zeker vermeldenswaard is een stukje leisteen met ingekraste -spijtig genoeg niet ingevulde- notenbalk (fig. 9).

Fig. 8 Groepsfoto ceramiek

Fig. 9 Leisteen met notenbalk.

5 Besluit

Bij omgevingswerken n.a.v. de restauratie van de Sint-Annazaal in het Kortrijkse begijnhof is een beerput gelokaliseerd, aansluitend op de oostmuur. De put werd vermoedelijk kort na de bouw van de zaal in 1682 toegevoegd, toen de zaal tot kazerne werd uitgebouwd.

Hiermee is, na het archeologisch onderzoek in 2012, het plaatje volledig.

6 Geraadpleegde literatuur

BONQUET T. 2013: Archeologisch onderzoek in de Sint-Annazaal in het Kortrijkse begijnhof (Kortrijk, W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis*, 36, 20-22.

DE GRUYSE J. & BONQUET T. 2012: Archeologische opgraving Sint-Annazaal Begijnhof Kortrijk, *Ruben Willaert Rapporten*, 21, Sijsele.

DESPRIET PH. 2001: Ontstaan en ontwikkeling van het Kortrijkse Begijnhof, *Archeologische en historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen*, 45, Kortrijk.

DESPRIET PH. 2006: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2005, *Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen*, 62, Kortrijk.

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

www.onroenderfgoed.be